

Izglītības satura plānošanas principi vispārējā vidējā izglītībā

Skola2030 darba variants, 20.08.2018. Izdales materiāls apspriešanai IZM konferencē izglītības iestāžu vadītājiem 2018. gada 20. augustā Rīgā.

Piedāvātie izglītības satura plānošanas principi vispārējā vidējā izglītībā sniegs skolēnam iespēju ne vien iegūt vispārīgu izglītību visās mācību jomās, bet arī ļaus iedziļināties tajās mācību jomās un mācību priekšmetos, kuri skolēnam ir sevišķi interesanti un nozīmīgi turpmākajām studijām vai dzīves gaitām.

Izglītības satura plānošanas principi

Plānojam, ka arī turpmāk vispārējās vidējās izglītības ieguvei skolēnam jāapgūst mācību saturs 3780 mācību stundu apjomā trīs gados (vakara un neklātienēs izglītības programmās mazāks mācību stundu skaits), saglabājot pašreiz noteikto 36 stundu maksimālo skolēna slodzi nedēļā. Arī turpmāk vispārējās vidējās izglītības apguve būs brīvprātīga. Mācību stundas ilgums joprojām būs 40 minūtes.

Mācību jomu un priekšmetu saturs vispārējās vidējās izglītības standartā veidots trīs līmeņos: pamata, optimālajam un augstākajam apguves līmenim, domājot par izglītības ieguves mērķiem skolēnam.

- **Pamata (P) līmenī** mācību saturs ir vidējās izglītības pakāpē obligāti apgūstamā katras mācību jomas satura daļa ikviena mācību priekšmeta sastāvā katrā izglītības programmā. Piemēram, dabaszinātņu mācību jomas kodola saturs tiek iekļauts gan integrētajā mācību priekšmetā “dabaszinības”, gan mācību priekšmetos “fizika”, “ķīmija”, “bioloģija” un “ģeogrāfija”. Pamata līmeņa mācību saturu apgūst ikviens jauniešs vispārējās vidējās un profesionālās vidējās izglītības programmās.
- **Optimālajā (O) līmenī** mācību saturs ir mācību jomas satura daļa, kas ir kritiski nepieciešama vispusīgai vispārējai izglītībai visiem skolēniem vai pietiekama sekmīgai izglītības turpināšanai augstskolā.
- **Augstākajā (A) līmenī** mācību saturs ir padziļināts un paplašināts un ir nepieciešams izglītības turpināšanai specializēta profila augstskolās vai studiju programmās.

Vispārējās vidējās izglītības saturu skolēns apgūst ar mācību priekšmetu palīdzību septiņās mācību jomās. Mācību priekšmetus skolēni apgūst, mācoties pamatkursus, padziļinātās apguves vai citādus kursus.

- Mācību priekšmetu **pamatkursi** – mācību priekšmeti, kuri sniedz pamata vai optimāla līmeņa zināšanas, izpratni un prasmes mācību priekšmetā un ir priekšnosacījums padziļinātās apguves kursu apguvei.
- Mācību priekšmetu **padziļinātās apguves kursi** – mācību priekšmeti, kuri sniedz optimāla vai augstākā līmeņa zināšanas, izpratni un prasmes mācību priekšmetā.

Mācību satura apguve notiek pēctecīgi – lai mācītos padziļinātās apguves kursu, skolēniem jāapgūst pamatkursa saturs. Atkarībā no skolas veidotā stundu saraksta skolēni pamatkursus galvenokārt mācīsies 10. un 11. klasē un padziļinātās apguves kursus – 11. un 12. klasē.

VISC piedāvās mācību priekšmetu programmu paraugus vispārējās vidējās izglītības standartu īstenošanai, taču tāpat kā pašlaik skolotāji varēs veidot savas mācību priekšmetu programmas. Tāpat skolas varēs veidot un piedāvāt savus mācību priekšmetus vispārējās vidējās izglītības standarta apguvei.

Individualizētas skolēna programmas nosacījumi vispārējā vidējā izglītībā

Vispārējās vidējās izglītības ieguvei skolēnam ir jāapgūst **mācību saturs 3780 mācību stundu apjomā**. Uzsākot mācības 10. klasē, skolēns veido individualizētu izglītības programmu, kas sastāv no:

- **ierobežotās izvēles daļas** – ierobežotas izvēles pamatkursiem katrā mācību jomā un trīs skolēna izvēlētiem padziļinātās apguves kursiem A līmenī;
- **brīvās izvēles daļas** – skolēna izvēlētiem papildu mācību priekšmetiem, kuriem programmas paraugu izstrādājis VISC vai izglītības iestāde.

Lai iegūtu atestātu par vispārējo vidējo izglītību, skolēni kārtos šādus valsts obligātos pārbaudes darbus:

- valsts pārbaudes darbu latviešu valodā vismaz pamatkursa apguves līmenī;
- valsts pārbaudes darbu vienā svešvalodā vismaz pamatkursa apguves līmenī;
- valsts pārbaudes darbu matemātikā pamatkursa līmenī vai padziļinātās apguves kursa līmenī, ja tāds ir izvēlēts;
- valsts pārbaudes darbus vismaz trīs VISC izstrādātos padziļinātās apguvesursos A līmenī.

1. tabulā parādīta mācību jomu un atbilstošo mācību priekšmetu kursu struktūra un individuālās skolēna izglītības programmas nosacījumi. Katram mācību priekšmeta kursam norādīts kopējais minimālais mācību stundu skaits, kas nepieciešams šī mācību priekšmeta satura apguvei vidējās izglītības pakāpē. Piedāvāta arī alternatīva mācību stundu skaita uzskaites forma – kredītpunkts. Vienam kredītpunktam atbilst 35 mācību stundas (1 kp = 35 mācību stundas). Šāda mācību stundu skaita uzskaites forma piedāvāta, lai skolēni un skolas savā darbībā varētu rīkoties ar mazākiem skaitļiem. 35 mācību stundas izvēlētas, jo šis skaitlis atbilst mācību nedēļu skaitam mācību gadā.

1. tabula. Mācību priekšmetu kursu struktūra un individuālās skolēna izglītības programmas nosacījumi vispārējā vidējā izglītībā.

Mācību joma	Ierobežotās izvēles daļa		Brīvās izvēles daļa*
	Mācību priekšmetu pamatkursi (skolēns apgūst norādītos)	Mācību priekšmetu padziļinātās apguves kursi (skolēns izvēlas trīs)	
Valodu mācību joma	Latviešu valoda un literatūra (420 mācību stundas, 12 kp)	Latviešu valoda (akadēmiskā valoda) (210 mācību stundas, 6 kp)	Radošā rakstīšana (105 mācību stundas, 3 kp) Pirmā svešvaloda vismaz C1 līmenī (175 māc. st., 5 kp) Trešā svešvaloda vismaz B1A2/B1 līmenī (210 māc. st., 6 kp) Mazākumtautību valoda un literatūra (210 māc. st., 6 kp)
	Pirmā svešvaloda (315 māc. st., 9 kp)	Otrā svešvaloda (315 māc. st., 9 kp)	
Sociālā un pilsoniskā mācību joma	Sociālās zinības un vēsture (280 māc. st., 8 kp)	Vēsture (210 māc. st., 6 kp)	Filozofija (70 māc. st., 2 kp) Reliģija (70 māc. st., 2 kp) Psiholoģija (70 māc. st., 2 kp) Politika un tiesības (70 māc. st., 2 kp) Ekonomika (105 māc. st., 3kp) Uzņēmējdarbības pamati (140 māc.st., 4kp)
		Humanitārās zinātnes (vēsture, filozofija, reliģija, ētika) (210 māc. st., 6 kp)	
		Sociālās zinātnes (vēsture, politika, tiesības, ekonomika) (210 māc. st., 6 kp)	

1. tabula (turpinājums).

Mācību joma	Ierobežotās izvēles daļa		Brīvās izvēles daļa*
	Mācību priekšmetu pamatkursi (skolēns apgūst norādītos)	Mācību priekšmetu padziļinātās apguves kursi (skolēns izvēlas trīs)	
Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	Jāapgūst viens no trim mācību priekšmetu pamatkursiem	Vizuālā māksla (105 māc. st., 3 kp)	Kultūras studijas (210 māc. st., 6 kp)
		Mūzika (105 māc. st., 3 kp)	
		Teātra māksla (105 māc. st., 3 kp)	
Dabaszinātņu mācību joma	Dabaszinības (350 māc. st., 10 kp)		
	vai jāapgūst visi četri mācību priekšmeti:		
	Fizika (210 māc. st., 6 kp)	Fizika (210 māc. st., 6 kp)	
	Ķīmija (210 māc. st., 6 kp)	Ķīmija (210 māc. st., 6 kp)	
	Bioloģija (140 māc. st., 4 kp)	Bioloģija (210 māc. st., 6 kp)	
	Ģeogrāfija (70 māc. st., 2 kp)	Ģeogrāfija (245 māc. st., 7 kp)	
Matemātikas mācību joma	Praktiskā matemātika (210 māc. st., 6 kp)		
	vai		
	Matemātika (490 māc. st., 14 kp)	Matemātika (210 māc. st., 6 kp)	
Tehnoloģiju mācību joma	Datorika (105 māc. st., 3 kp)	Dizains un tehnoloģijas (210 māc. st., 6 kp)	Digitālais dizains (140 māc. st., 4 kp) Robotika (140 māc. st., 4 kp)
	vai padziļinātās apguves kurss “Dizains un tehnoloģijas”, vai “Programmēšana”	Programmēšana (210 māc. st., 6 kp)	
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma	Veselība un sports (315 māc. st., 9 kp)		Valsts aizsardzības mācība (140 māc. st., 4 kp). <i>Obligātais pamatkurss no 2024./25. m.g.</i>
Kopā	1995 – 2660 māc. st., 57-76 kp.		630 – 770 māc. st., 18-22 kp.
% no skolēna slodzes	53 – 70 %		17 – 20 %
			350 – 1155 māc. st., 10-33 kp.
			10 – 30%

*Brīvās izvēles daļā skolēns izvēlas no (1) tabulā uzskaitītajiem mācību priekšmetiem, kuriem VISC izstrādājis programmu paraugus, (2) ierobežotajā izvēlē piedāvātajiem mācību priekšmetiem, kurus skolēns nebija izvēlējis, (3) izglītības iestādes izstrādātajiem mācību priekšmetiem.

Ieteicamie izvēļu grozi vispārējā vidējā izglītībā

VISC piedāvā ieteicamās mācību priekšmetu padziļinātās apguves kursu A līmenī kombinācijas jeb **izvēļu grozus**. Skola atbilstoši savām iespējām piedāvā vismaz divus vai vairāk šādus izvēļu grozus. Skolas var veidot un piedāvāt papildus arī savus izvēļu grozus. Brīvās izvēles daļas kursi katram izvēļu grozam tālāk norādīti tikai orientējoši.

1. grozs. Skolēniem, kurus interesē vēsture, filozofija, filoloģija, kultūra kā nozares.

Obligātās izvēles: Latviešu valoda (akadēmiskā), Vēsture, Kultūras studijas.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Svešvalodas, Humanitārās zinātnes, Sociālās zinātnes, Vizuālā māksla, Mūzika, Teātra māksla u. c.

2. grozs. Skolēniem, kurus interesē filoloģija, tulkošana, diplomātija.

Obligātās izvēles: 2. svešvaloda, Latviešu valoda (akadēmiskā), Kultūras studijas.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, 1. svešvaloda, 3. svešvaloda, Sociālās zinātnes, Ģeogrāfija, Publiskā uzstāšanās u. c.

3. grozs. Skolēniem, kurus interesē studijas un profesionālā darbība kultūras nozarē, radošajās industrijās, kādā no radošās pašizpaušmes veidiem.

Obligātās izvēles: Kultūras studijas, Dizains un tehnoloģijas, 2. svešvaloda.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Radošā rakstīšana, Vizuālā māksla, Mūzika, Teātra māksla, Digitālais dizains, Uzņēmējdarbības pamati u. c.

4. grozs. Skolēniem, kurus interesē arhitektūra.

Obligātās izvēles: Fizika, Kultūras studijas, Sociālās zinātnes.

Brīvās izvēles: Vizuālā māksla, Dizains un tehnoloģijas, Digitālais dizains, Svešvalodas, Vēsture, Humanitārās zinātnes u. c.

5. grozs. Skolēniem, kuri vēlas studēt politikas un sociālās zinātnes.

Obligātās izvēles: Sociālās zinātnes, Vēsture, Latviešu valoda (akadēmiskā).

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Svešvalodas, Ģeogrāfija, Humanitārās zinātnes, Kultūras studijas u. c.

6. grozs. Skolēniem, kuri vēlas studēt ekonomiku, iespējams, nodarboties ar uzņēmējdarbību.

Obligātās izvēles: Sociālās zinātnes, Ģeogrāfija, 2. svešvaloda.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Uzņēmējdarbības pamati, Dizains un tehnoloģijas, Svešvalodas, Ekonomika, Ģeogrāfija u. c.

7. grozs. Skolēniem, kuri plāno studēt inženierzinātnes, iespējams, ar blakus nodomu par uzņēmējdarbību.

Obligātās izvēles: Matemātika, Fizika, Sociālās zinātnes.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Programmēšana, Robotika, Uzņēmējdarbības pamati, 2. svešvaloda u. c.

8. grozs. Skolēniem, kurus interesē ķīmija, fizika kā nozares, plāno studēt inženierzinātnes.

Obligātās izvēles: Matemātika, Fizika, Ķīmija.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Latviešu valoda (akadēmiskā), Svešvalodas, Robotika, Sociālās zinātnes u. c.

9. grozs. Skolēniem, kurus interesē matemātika kā nozare, studijas IKT nozarē.

Obligātās izvēles: Matemātika, Programmēšana, 2. svešvaloda.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Robotika, Digitālais dizains, Svešvalodas, Sociālās zinātnes u. c.

10. grozs. Skolēniem, kurus interesē vides zinātnes, uzturzinātne, ķīmija, bioloģija kā nozares, ar medicīnu saistītas studijas.

Obligātās izvēles: Ķīmija, Bioloģija, Humanitārās zinātnes.

Iespējamie kursi brīvās izvēles daļā, piemēram, Fizika, Latviešu valoda (akadēmiskā), Svešvalodas, Kultūras studijas, Psiholoģija, Teātris un drāma u. c.